

Applied Education
Приложна педагогика

ДЕТСКИ УНИВЕРСИТЕТИ

Боряна Иванова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. Във фокуса на статията са детските университети. Те включват различни форми на обучение на децата, а именно: лекции и семинари, посещение на изложби и музеи, творчески работилници, които имат за цел да стимулират тяхното интелектуално, сензорно, мотивационно развитие, а така също и компетентностите им. В една емоционална, научноизследователска и творческа атмосфера на децата се предоставя възможност да разгърнат своя потенциал, като слушат интересни лекции, задават въпроси, които ги вълнуват, и се занимават с изследователска дейност.

Keywords: children's universities, kindergarten, school, education, children, competences, research activity

Необходимостта от образователни реформи, които да са в съответствие с динамиката на общественото развитие през XXI век, предполага висока степен на активност и ангажираност не само от страна на учени, но и от страна на родителите и цялата общественост. Многобройни са предизвикателствата в различните сфери на науката, а така също и начините, по които те се възприемат и решават. Спектърът от редица европейски програми и проекти предлага неизчерпаеми възможности за стимулиране на потенциалните възможности на децата на всяка възраст, включително и предучилищната. Иновациите в образователната сфера, доказали своето високо качество и резултати, се популяризират много бързо не само в рамките на една страна, но и в другите страни. През последните години непрекъснато се увеличава броят на новите концепции и проекти в сферата на образованието, които са доказали своята ефективност на практика. В този контекст е необходимо да се изтъкне значението на детските университети.

Първият европейски детски университет стартира в рамките на едноименен образователен проект и тъй като вече 11 години по неоспорим начин доказва своите позитивни страни, продължава да се реализира и за в бъдеще. Детският университет се открива на 4 юни 2002 г. в Университета в Тюбинген, Германия, а името на професор Gregor Markl остава в историята като името на първия професор, който изнася лекция пред 400 деца, имали шанса да бъдат записани в университета. На втората лекция, изнесена от проф. Nicolas Conard, присъстват над 900 деца. Удвояването на броя на малките „студенти“ недвусмислено показва желанието на децата да се включат в нови и интересни форми на обучение в най-представителните

образователни институции – университетите. През март 2003 г. се открива клон на детски университет в Рим, а през юли 2003 г. – детски университет във Виена, който е известен като най-големия детски университет в немскоговорящите страни. Само за една година през летните месеци в него са записани над 3800 деца в 380 различни форми на обучение – лекции и семинари и др. До края на 2003 г. се откриват редица детски университети в Германия, Австрия и Швейцария. Идеята за детските университети намира радушен прием и в страни като Италия, Англия и Лихтенщайн. Популярността им с всяка изминала година непрекъснато нараства. Създаването на детските университети е свързано с имената на двама журналисти, работещи в редакцията на един от ежедневниците в Тюбинген, а именно Ulrich Janßen и Ulla Steuernagel. През 2003 г. Университетът в Тюбинген получава награда и отличие за креативната си дейност, осъществена чрез детските университети. През март 2004 г. е първата организирана среща на детските университети в цяла Германия, а през 2005 г. детският университет в Тюбинген получава награда в областта на научните комуникации, което се приема като най-високото отличие за научни проекти, финансирани от Европейския съюз. През септември 2009 г. инициаторите за възникване на първия детски университет в Тюбинген – Ulrich Janßen и Ulla Steuernagel, са наградени със специален кръст за заслуги. Понастоящем детски университети съществуват в над 50 университети и висши училища в Германия.

В град Görlitz, Германия, лекциите, предвидени за малките ученици, се провеждат не в детски университет, а в детска академия (Kinderakademie).¹⁾

Един ретроспективен поглед ни връща 20 години назад към лекциите за деца, провеждани в продължение на пет години в Университета в Münster, които не са били включени в рамките на проект и не са придобили международна популярност, но идеята на организаторите е била почти същата.

Може би е логично много хора да си зададат въпросите: „Каква е причината за създаване на детските университети?“, „На каква възраст на децата би трябвало да им се разреши да посещават различните форми на обучение в тези университети?“, „Не са ли твърде малки, за да се запишат в подобни образователни институции?“. За да се им се отговори, е необходимо да направим връзка с научните изследвания, проведени в началото на новото хилядолетие, и най-вече значението и последствията от научното изследване PISA (The Programme for International Student Assessment), стартирало през 2000 г. и провеждано на всеки три години. Така нареченият PISA шок, който е следствие от не особено блестящите резултати на учениците в редица европейски страни в началото на новото хилядолетие, накара много педагози, учени и експерти в сферата на образованието да се замислят за реформи в тази област, за нови и ефективни форми и методи на обучение на децата, които биха рефлектирали позитивно върху техните учебни постижения. Въпреки че фокусът на изследването бе съсредоточен върху степента на развитие на компетентностите на 15-годишните ученици в областта на математиката, четенето и природните науки – компетентности, които са необходими за участие в обществения, икономическия

и политическия живот, научното изследване доказва необходимостта от иновации на всички образователни степени. Разпространението на резултатите от PISA 2000 не само в Европа, но и в другите континенти (тъй като в изследването бяха включени деца от Европа, Азия, Северна и Южна Америка и Австралия), изискваше бърза реакция предимно на страните, включени в изследването, които се стремяха към по-високи учебни постижения на децата и развитие на компетентностите им.

Образователните институции във всяка от държавите по свой начин, съобразно обществената конюнктура и традициите в сферата на образованието, реагират, като предлагат свои модели и проекти, които да докажат високото си качество на практика. В контекста на многобройните образователни дискусии нееднократно е подчертавано значението на предучилищното детство и необходимостта образователните реформи да започнат още от първата степен на образованието, а именно в предучилищните заведения.

Детските университети в Германия възникват като резултат от стремежа и необходимостта да се предложат нови и оригинални форми на обучение на децата, които, от една страна, да привлекат детското внимание и в максимална степен да съдействат за разгръщане на детския потенциал, а от друга страна, да докажат по неоспорим начин своето качество и практическа приложимост.

Програмата на детските университети включва не само лекции и семинари, но и занимания в творчески работилници. На децата се предоставя възможност в емоционална атмосфера, чрез подходящи за възрастта им методи на обучение, да научат нови и интересни факти за заобикалящия ги свят. Експериментите, в които децата с желание се включват, оказват своето позитивно въздействие както върху когнитивното им развитие, така също и върху стимулиране на изследователската им дейност. За малките деца е характерно, че те усвояват знания по-бързо, когато имат възможност да действат с предметите, да опознават не само техните качества, но и взаимовръзките помежду им. В емоционална атмосфера, сред връстници и приятели, децата непрекъснато си задават въпроси и се стремят да намерят отговор. В процесите на учене, протичащи под непосредственото ръководство на професори, специалисти в определени научни области, се създават предпоставки за разгръщане на детския потенциал, за стимулиране на интелектуалното, сензорното, емоционалното, мотивационното и нравственото развитие на децата. У малките изследователи се развиват и качества на личността, които неминуемо се отразяват позитивно както в учебния процес в училище, така също и в процеса на изграждането им като бъдещи изследователи и творци.

В някои университети в Северна Германия например се предвижда и посещение на острови. Престоят там обогатява децата с много нови факти за морските растения и животни както във водата, така и на самия остров. Обикновено продължителността на подобни екскурзии е една седмица.

Незабравими преживявания предизвикват посещенията в театъра, в изложбените зали и в музеи. Презентацията на нова, интересна научна информация в необичайна

за децата обстановка оставя следи в паметта им за цял живот и когато след години много от тях имат шанса да станат истински студенти, няма как да не си спомнат за първите си стъпки в университета, свързани с много позитивни емоции.

Ценностните измерения на детските университети биха могли да се разгледат в следните насоки.

1. Повишава се интересът на децата към науката, като им се предоставя възможност да посещават различни форми на обучение в различни висши учебни заведения – технически, медицински, по изкуствата и университетите. Стимулирането на любознателността и интереса им към различните научни области се отразява позитивно както на настоящото, така и на бъдещото им развитие.

2. Участието на децата в детските университети неминуемо рефлектира позитивно върху активното им участие в учебния процес в училище, засилва мотивацията им за учене и стимулира развитието на компетентностите им.

3. Решението на един университет да приеме и обучава малки деца и ученици съобразно възрастовите им особености се явява доказателство за качеството на работата и професионализма на преподавателите.

4. Детските университети са форма за стимулиране на развитието на потенциалните способности на децата. Посещението на различните форми на обучение дава възможност както на децата, така и на техните родители, да осъзнаят още по-добре силните страни на детската личност и различни методи, чрез които да се поощри тяхното развитие.

5. Научноизследователската атмосфера, която доминира в тези образователни институции, засилва желанието на децата да станат истински студенти, когато пораснат.

Възможността на децата да бъдат записани в специални курсове в различни висши учебни заведения неминуемо води до осъществяване на съвместна дейност между въпросните институции. Например в някои европейски градове на децата се предоставя възможност да посещават различни лекции и в медицински, и в технически университет, а така също и в университет по изкуствата. Богатата палитра от курсове ориентира децата както към избор на ВУЗ, така и към избор на теми, към които те проявяват най-силен интерес. Стартът в „ранното университетско обучение“ се явява най-добрата възможност за откриване и максимално стимулиране на детските способности.

При записване на децата и провеждане на разнообразните форми на обучение в детските университети се очертават следните основни характеристики:

- в повечето университети лекциите и семинарите са предназначени за децата от 8 до 12-годишна възраст, а в някои от тях се дава възможност да се включат и деца от предучилищна възраст (6-годишни);

- участието на децата в детските университети е безплатно;

- продължителност на лекциите – от 45 до 90 минути;

- на децата се раздават специални паспорти – от едната страна е написано името на детето, а от другата страна се слагат печати на всяка посетена лекция;
- след последната лекция те получават сертификат за посещение на детския университет (Kinder-Uni Erfurt)²⁾

По отношение на броя на посещенията от децата форми на обучение в различните университети съществува голямо многообразие. По отношение на времето, в което се провеждат тези форми, също се наблюдава разнообразие:

- някои детски университети предлагат лекции, семинари и детски работилници ежеседмично в определени дни през двата учебни семестъра;
- други университети – през лятната и зимната ваканция;
- част от университетите организират допълнителни занимания в продължение на една седмица – през лятото и есента.

В повечето от детските университети вземат участие като лектори професори на доброволни начала, в отделни случаи се канят и лектори от чужбина. Обикновено в помощ на професорите се включват и асистенти, които помагат при приема на децата и подготовката за провеждане на обучението им. Организаторите на проекта „Детски университети“ в различните държави и градове намират спонсори (предимно фондации и институции), които с удоволствие се съгласяват да инвестират в ранното научно изграждане на децата и в тяхното бъдеще.

Родителите с голямо желание записват децата си в детските университети, но логично е да се предположи, че те нямат правото да присъстват на различните форми на обучение в тези институции. Единствено чрез монитори, които се намират извън аудиториите, те могат да проследят лекциите на професорите. По този начин придобиват цялостен поглед върху съдържанието на темата, върху която се фокусира вниманието на децата.

При съпоставка между лекциите и семинарите за студентите и тези, които са предназначени за децата в университетите, неминуемо биха могли да се изредят много различия:

- академичният стил, използван от преподавателите в лекциите за студентите, е различен от този, който те използват при различните форми на обучение с малките деца;
- презентациите, съпроводени само със словесни обяснения, не предизвикват позитивни емоции у децата, затова при тях широко приложение намират различни нагледни методи на обучение;
- в разнообразните форми на обучение на децата винаги остава свободно време за дискусии върху представените теми;
- доста често децата, за разлика от студентите, задават много въпроси, които ги вълнуват и имат пряко отношение към съдържанието на лекцията;
- мотивировката за посещение на университетите е коренно различна при децата и студентите;

– съществуват очевидни различия по отношение на комплицираността и научното съдържание на учебния материал, предвиден за деца и студенти.

Могат да се изброят още много разлики по отношение на обучението на децата и студентите в университетите. Позицията, която заемат децата в детските университети, е доста по-различна от тази на истинските студенти и се характеризира със следните особености:

– всяко дете, което желае да посещава детския университет, има възможност да се запише съобразно изискванията на съответния университет;

– новата обстановка в университетите, която е доста по-различна от училищната, е причина децата да се чувстват по-големи. А има ли дете, което да не се стреми към това;

– раздаването на детски паспорти при записване на децата в университетите, от една страна, ги прави по-горди, а от друга страна, развива у тях чувството за отговорност;

– за децата всички професори, които изнасят лекции, са уважавани личности, които знаят много неща и които могат да споделят неизвестни за тях факти за заобикалящия ги свят;

– интересните презентации от страна на лекторите скъсяват дистанцията между децата и преподавателите;

– онагледяването на основните съдържателни пунктове в презентирания тема засилва любознателността на децата към определени предмети и явления;

– емоционалната атмосфера, подходящите методи на обучение и разбираемият стил на преподавателите предразполагат децата към задаване на многобройни въпроси за заобикалящия ги свят;

– желанието им да посещават определени курсове е по техен избор, което, от своя страна, гарантира стимулирането на детския интерес към темите, предвидени в програмата на детския университет;

– раздаването на сертификати за посещение в детския университет е незабравим момент за малките деца-студенти, който ги мотивира и стимулира към по-отговорно отношение към учебните задължения и съответно към високи учебни постижения.

Една година след откриването на детските университети – на 19 март 2003 г., в Тюбинген, Германия, се появява първата книга „Die Kinder-Uni – Forscher erklären die Rätsel der Welt“, посветена на работата в детските университети. Не е учудващо, че нейни автори са двамата журналисти, по чиято идея възникват тези университети, а именно Ulrich Janßen и Ulla Steuernagel. Книгата им е определена като „една от най-хубавите немски книги“ (Stiftung Buchkunst), „научната книга на 2003 г. в категория „изненади“ (Bild der Wissenschaft), „една от седемте най-хубави книги за малките читатели“ (Deutschlandfunk). В нея се представят най-интересните лекции, изнесени в детските университети. „Трябваше да изминат 525 години от откриването на Университета в Тюбинген, за да стартира детският университет в града. Толкова

години са се задавали въпроси и са се търсели отговори, въпроси, които могат да се изследват, откриват, отново да се поставят...“ (Janßen, Steuernagel, 2007).

През следващите години също се издават книги за детските университети със следните заглавия: „Изследователите обясняват загадките на света“, „Детският университет разгадава тайните на Вселената“ и др. Освен двамата гореспоменати журналисти и други автори решават да посветят свои книги на детските университети. Tobias Barth пише книга за детския университет в Магдебург, а Kim Magister и Katharina Leiberg, със своите интересни книги от 2005 г. до 2007 г., привличат вниманието на читателите към детския университет в Дрезден. Книгите са преведени на 15 езика и дават възможност не само на родителите, но и на педагозите и на всички, които се интересуват и работят в образователната сфера, да се запознаят със съдържанието на някои от темите, включени в програмата, и да се пренесат в емоционалната атмосфера, която засилва интереса на малките деца към различни научни области, кара ги да се чувстват по-горди, по-умни, но и по-отговорни към дейностите, с която се занимават.

БЕЛЕЖКИ

1. Kinderakademie. In: www.hszg.de/lebenslanges-lernen/kinderakademie.html
2. Kinder-Uni Erfurt. In: www.kinderuni-erfurt.de/index.php?id=11
3. Kinder-Uni Semester 1-3. In: www.die-kinder-uni.de/html/kinder-uni_semester_1-3.html
4. Warum Vulkane Feuer spucken, In: Bildung und Innovation. In: www.bildungs-server.de/innovationsportal

ЛИТЕРАТУРА

Janßen, U., U. Steuernagel (2007). *Die Kinder-Uni. Forscher erklären die Rätsel der Welt*, 4. Auflage, München

CHILDREN'S UNIVERSITIES

Abstract. Children's Universities are in the focus of this article. They involve different teaching forms, namely: lectures, seminars, visits of art exhibitions and museums, workshops whose aim is to stimulate their intellectual, sensor, motivational and socio-ethical development and their competences. In one emotional, scientific and creative atmosphere children have the opportunity to show their potential by attending lectures, asking questions and being engaged with their own research activity.

✉ **Dr. Boryana Ivanova, Assoc. Prof.**
Plovdiv University „P. Hilendarski“
24, Tsar Asen Str.
4000 Plovdiv, Bulgaria
E-mail: borjana_ivanova@abv.bg